

Jonge burgers

Een recent overzicht van onderzoek naar burgerschapsonderwijs biedt handreikingen voor middelbare scholen. Een van de adviezen: behoud de maatschappelijke stage.

Jongeren gaan steeds minder stemmen. Zij zouden vooral op zichzelf en hun directe omgeving gericht zijn en weinig gelegen laten liggen aan de samenleving als geheel. Mede hierom is het belangrijk dat scholen jongeren goed voorbereiden op hun deelname in de samenleving.

Maar dat lukt in praktijk niet altijd. Veel scholen en docenten vinden het lastig om hun burgerschapsonderwijs goed uit te werken. En hoewel scholen veel werk verrichten, is er weinig vooruitgang, constateert de Onderwijsinspectie.

De maatschappelijke en politieke aandacht voor burgerschapsonderwijs lijkt niet zonder reden. De onafhankelijke *International Civic and Citizenship Education Study* laat zien dat Nederlandse jongeren (uit de tweede

klas van het voortgezet onderwijs) relatief weinig burgerschapskennis bezitten, zeker in vergelijking met omliggende landen.

Daarnaast zien we in Nederland grote verschillen tussen opleidingstypen. Zo scoren vwo'ers veel beter dan vmbo'ers. In bijvoorbeeld Scandinavische landen zijn die verschillen veel kleiner. Het lijkt er dus op dat wij in Nederland onvoldoende in staat zijn om voornamelijk vmbo'ers goed te bereiken. Tegelijkertijd laat dit en ander onderzoek zien dat veel Nederlandse leerlingen positief staan ten opzichte van democratische principes en politieke instituties. Evenals in andere landen vindt een overweldigende meerderheid bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting en demonstratie belangrijk. Daarnaast scoren Nederlandse leerlingen bovengemiddeld wat betreft het vertrouwen in politieke partijen en de landelijke overheid. Hoewel Nederlandse jongeren beperkte kennis hebben over burgerschap, staan zij dus wel positief ten opzichte van de onderliggende waarden.

Hoe zorg je voor goed burgerschapsonderwijs?

1. Bedenk een wekelijks programma waarin leerlingen discussiëren over controversiële onderwerpen.
2. Laat leerlingen bij stages en excursies nadenken over de bredere maatschappelijke en morele context van deze activiteiten.
3. Besteed extra aandacht aan politieke en sociale onderwerpen bij leerlingen die kennis hierover niet van huis uit meekrijgen.
4. Formuleer concrete burgerschapsdoelen en evalueer regelmatig of de gekozen aanpak de gewenste resultaten oplevert.
5. Geef leerlingen de ruimte om in de school mee te besluiten over voor hen relevante onderwerpen, zoals schoolregels of toetsmomenten.

Niveaoverschillen

Op school leren jongeren veel over burgerschap en hun rol in de samenleving, maar natuurlijk niet alleen daar. Veel onderzoek laat zien dat de ouders van grote invloed kunnen zijn – zeker op jongere leeftijd – en ook vrienden, vrijwilligersorganisaties en media. Dit kan betekenen dat sommige leerlingen al veel weten over burgerschap en politiek, terwijl anderen in het duister tasten of zich negatief verhouden tot deze onderwerpen. Scholen hebben daarom ook een belangrijke compenserende rol: juist leerlingen die vanuit hun sociale omgeving weinig meekrijgen over samenleving, politiek en democratie, moet de school helpen zich te ontwikkelen. Op welke manier kan de school dat het beste doen?

tekst Bram Eindhoven en Hessel Nieuwelink

beeld Shutterstock

rest van het curriculum, zoals het vak maatschappijleer. Op deze manier is het mogelijk om leerervaringen van leerlingen te bespreken en in een breder kader te plaatsen.

Duurzaam

Ook blijkt dat burgerschapsonderwijs (in elk van de bovenstaande vormen) eigenlijk pas zinvol is, wanneer deze is ingebed in een systematische aanpak: jongeren moeten er regelmatig mee bezig zijn, wil je duurzame resultaten boeken. Een enkel project over burgerschap lijkt weinig effectief. Gelukkig hebben vrijwel alle scholen inmiddels een visie op burgerschap geformuleerd. Toch is er ruimte voor verbetering: tot dusverre blijkt slechts een derde van de scholen concrete doelen aan hun visie te hebben gekoppeld. Zulke doelen helpen niet alleen om het burger-

schapsonderwijs samenhang te geven, maar zijn ook van groot

belang voor adequate kwaliteitszorg – ze bieden handvatten om inzichtelijk te krijgen of dat wat je beoogt, ook daadwerkelijk bereikt wordt. Onderzoek laat kortom zien dat er goede redenen om de burgerschapsopdracht van het onderwijs zeer serieus te nemen en ook dat scholen echt verschil kunnen maken. ■

De auteurs doen onderzoek naar burgerschap bij de Universiteit van Amsterdam.

Veel onderzoeken bieden handreikingen. Ten eerste wat betreft het formele curriculum. Wanneer de school expliciet en structureel aandacht besteedt aan burgerschapsonderwerpen, blijkt dat dit positieve effecten kan hebben op de kennis en houding van jongeren. Deze effecten zijn weliswaar beperkt, maar jongeren weten toch aantoonbaar meer van politiek, discussiëren makkelijker over politieke onderwerpen en zijn sneller bereid om verschillende perspectieven te accepteren.

Een tweede aandachtspunt is het klassenklimaat. Een pedagogisch klimaat waarin ruimte is om controversiële onderwerpen te bediscussiëren, blijkt een positieve invloed te hebben op de burgerschapskennis en -houding. Jongeren vergroten in zo'n omgeving makkelijker hun kennis over de samenleving en blijken onder andere toleranter ten opzichte van andersdenkenden. Een ander aandachtspunt is de maatschappelijke stage. Wanneer jongeren (op school) nadenken over wat ze gaan doen tijdens de stage en wat de betekenis ervan is in een breder maatschappelijk en moreel kader, dan kan de stage waardevol zijn en effect sorteren op onder meer de manier waarop zij denken over maatschappelijke participatie. Essentieel is dat de maatschappelijke stage wordt verbonden met de

Scholen spelen een belangrijke rol in burgerschapsvorming

Meer weten?

Nieuwsgierig naar wat je nog meer met burgerschapsonderwijs kunt doen? *Didactief* publiceert de komende maanden een serie artikelen van Bram Eindhoven en Hessel Nieuwelink. Zij kijken hoe je het onderwijs kunt koppelen aan de visie van je school, hoe je alle leerlingen betreft, wat de rol is van social media, en nog veel meer!